

TV

I DARE DE SEAMA

DE
LUCRARILE SOCIETATEI

—>#<—

In decursul lunilor Iulie și August nu s'a ținut nici o ședință.

II MEMORII SI COMUNICARI

CUM SUNT ALCATUITE ȘI CUM SE APLICA LA NOI CAETELE DE SARCINE

ȘI
CUM AR TREBUI SA SE ALCATUEASCA ȘI SĂ SE APLICE

(Conferință ținută în localul Societății politecnice de d-nu inginer C. Guran, vice-președinte al Societății în ședințele din 4, 13 și 15 Mai 1892).

Domnilor și scumpi colegi

E deja cât-va timp de când, fie ca inginer al administrațiilor, fie ca inginer al întreprinderilor, am avut ocaziune se observ diferitele neajunsuri ale caietelor de sarcine și în câte-va rânduri mi-am propus a atrage într'o conferință atențiunea d-voastră asupra acestei cestiuni.

N'am dat însă urmare intențiunei mele atât din cauza indiferenței ce toți am arătat, timpii din urmă, față cu Societatea noastră, cât și pentru că nu vedeam posibilitatea de a ajunge la rezultatul practic dorit: a curma sau micșora neajunsurile de cari vă voiu vorbi, prin o modificare a țăiselor caiete de sarcine.

Intemplantarea făcū, ca, în urma unei oferte ce făcusem la una din ultimele adjudecări,—ofertă anulată, căci cerusem câte-va derogări la caietul de sarcine—intemplantarea făcu, țic, ca, întâlnind pe D. ministru al Lucrărilor Publice și Președinte al nostru onorar, D-sa, care în tot-d'auna mi-a arătat multă bună-voință și, aș îndrăsni să țic, chiar amicitia, pe jumătate în glumă, pe jumătate serios, 'mi vorbi de oferta mea nenorocōsă, arătându-se mirat, de acea că mă espusesem să mi se anuleze oferta.

'I rēspunsei că nu puteam face alt-fel, neputēndu-mē lega a face lucruri, pe cari, de la început, știam că nu le voiți putea face, și 'i exprimaī dorința, ce aveam, ca

derogările propuse de mine la caietul de sarcine să fie citite de D-sa.

D. ministru, pe de o parte 'mī promise de a 'mī satisface dorința; iar pe de alta, 'mī declară că, recunoscând și d-sa că o modificare a caietelor de sarcine e necesară, era deja pe cale de a face acele modificări.

Ast-fel fiind, ocaziunea mi s'a părut favorabilă pentru a supunc cestiunea desbaterilor D-voastră, căci, mi s'a părut, că va fi bine pentru toată lumea să se asculte și cea-altă parte: **audietur et altera pars**, cum se țice la tribunale.

Și la ce tribunal mai bun, mă aș fi putut adresa, de cât la al D-voastră, scumpi colegi, cunoscători în amănunt ai afacerii, atât de o parte cât și de alta, și puși în poziție, prin legăturile noastre de colegialitate, de a putea spune, cu iubire și atabilitate, dar neted și fără inconjur, imputările ce o parte pōte adresa celei alte și pe urmă, dispuși a căuta cu toții, în vederea unui bun linit comun și general, soluțiunea cea mai nemerită.

Acestea țise, să 'mī dați voc a intra în cestiune și, ca punct de plecare, să vă întreb: nu suntem noi tot în starea pe care D. Al. Christophle, avocat la Consiliul de Stat și la Curtea de Casație în Franța, o descria, la 1862, în tractatul său: «*Traité théorique et pratique des travaux publics*», cu cuvintele următoare :

Les cahiers des charges redigés par l'administration contien-

nent les dispositions les plus exorbitantes et les plus contraires à la justice et à l'équité. Le bon plaisir y règne en souverain et la situation de l'entrepreneur est telle, dans certains cas, que s'il a à lutter contre la malveillance des agents administratifs, sa ruine est certaine et inévitable... Les entrepreneurs de travaux publics voient dans l'administration une ennemie : ils n'attendent d'elle (à tort, sans doute) aucune bienveillance et aucun intérêt. Le succès de leurs spéculations (tant est grande la latitude d'interprétation que l'administration s'est réservée) dépend le plus souvent du caractère personnel des ingénieurs, beaucoup plus que des conditions mêmes du marché. Cette latitude autorisant tous les abus, un sentiment de défiance réciproque anime les contractants. L'entrepreneur s'attend à voir repousser les réclamations les plus légitimes ; il cherche, par tous les moyens en son pouvoir, à tromper la vigilance des ingénieurs et à regagner d'un côté ce qu'il doit perdre de l'autre. De là un antagonisme continu, des difficultés, des lenteurs, dans l'exécution qui rendent nécessaire l'application des mesures coercitives, telles que les retenues, la mise en régie, etc., enfin une irritation toujours croissante des deux côtés, qui amène nécessairement la résiliation du marché et se donne satisfaction par un procès ¹⁾

Mie unuia mi se pare, că, starea de lucruri descrisă de D. Christophle se potrivește, din nefericire, prea mult cu actuala noastră stare de lucruri și cred că e timp să se ia măsură de îndreptare.

Că caetele de sarcine sunt vițioase, e lucru sigur; căci vă voi proba că autoritățile care le au făcut și agenții or le calcă regulat. Și nu e, cred, probă mai învederată de vițiuul unei convenții de cât faptul că tocmai acei, ce o susțin sau au interes se o susțină, tocmai ei, sunt siliți, să o calce și, prin aceasta să probeze, că ea nu e aplicabilă, așa cum e; ci trebuie modificată, dacă nu și complect desființată.

Și, cu această ocaziune, se 'mi permiteți, Domnilor, să fac o mică digresiune și o profesiă de credință.

E deja foarte mult de când am avut ocaziune a citi, în ce carte nu mai 'mă aduc aminte, o definițiune a minciunei, după morala absolută.

Acolo se zicea, că: «*Cine-va minte : 1° când spune un neadevăr ; 2° când cunoște un adevăr și nu-l spune și 3° când lasă pe altul să spună un neadevăr, el știind că e neadevăr.*

Poate că erau mai multe clasificări, dar le-am uitat și am reținut pe aceste trei din cari mi-am făcut ca un fel de cred social, pe care-l resum ast-fel :

Cred că, într'o societate bine organizată trebuie ca toți să aibă dreptul și datoria de a'și spune părerile.

Cred că numai când toți vor usa de dreptul, și mai ales 'și vor indeplini datoria de a'și spune complect părerile, se vor putea face legi și convenții bune ;

Cred apoi că cei însărcinați cu aplicarea convențiilor sunt datorți a le aplica în intregul lor.

Dar înțeleg, a le aplica **complect** adică ca în exemplul minciunei: *1° Să nu calce nici o dispozițiune*

¹⁾ Traité théorique et pratique des travaux publics par Albert Christophle, avocat, au Conseil d'Etat et à la Cour de Cassation, t. II, p. 593—595, Annexes No. 700, t. II, p. 406—407.

a convențiunei ; 2° să nu lase nici una neaplicată și 3° să nu sufere nimenui să calce convențiunea.

Căci, 'mi zic, d-lor, că sau convențiunea e bună și atunci va da roadele sale și prin urmare va fi apreciată după cum merită și susținută cu tărie de toți,—lucru ce nu s'ar întempla dacă părți din ea ar fi neaplicate;—sau e rea și atunci, aplicată, va face să se reseoale toți contra ei și să o modifice, pe când aplicată numai ici și colea, va face victime izolate.

Legile aplicate parțial, numai sunt legi ci devin **arbitrariu**.

Și nimic mai rău de cât arbitrariul, d-lor, căci contra lui, ce măsură să pot lua ?

Unei măsură rele se opune cine-va sau se supune; dar, **bunul plac**, cum să-l satisfaci ?

Și ce, alt de cât bunul plac, e acli în caetele de sarcine ?

În adevăr, să intrăm în meșul cestiunei și să cităm câte-va dispozițiuni din caetele de sarcine.

Am aci, la îndemână, caetele de sarcine cu condițiunile generale ale principalelor servii carei esecută lucrări mai însemnate în țară, precum și câte-va din caetele de sarcine de condițiuni speciale relative la lucrările mai importante, fie prin frecuența, fie prin valoarea sau însemnătatea lor tehnică.

Anume, am adus aci:

Condițiunile generale pentru întreprinderi de lucrări publice, edițiunea 1887 ;

Caietul de sarcine, condițiuni Generale, al Serviiului Lucrărilor Noui al Direcțiunei generale al Căilor Ferate Române, edițiunea 1891 ;

Condițiunile generale de ordine și administrațiune aplicabile la toate întreprinderile de lucrări și furniture, privitoare Serviiului de material al geniului militar, al Ministerului de Resbel (Decretul No. 4268 de la 10 Septembre 1871) ;

Condițiunile generale pentru întreprinderi de clădiri, al Ministerului Cultelor și Instrucțiunei Publice și în fine.

Condițiunile generale pentru construcțiunea Palatului de justiție, al Ministerului Justiției.

Încep cu caetele de sarcine, *Condițiuni generale* și iați mai întâiu: *Condițiunile generale pentru întreprinderi de lucrări publice*, caiet de sarcine tip și care ar trebui aproape să fie unic; căci e caietul de sarcine cu condițiuni generale al *Ministerului Lucrărilor Publice* și servește, ca caiet de sarcine, atât pentru lucrările circumscripțiunilor, cât și pentru Serviiul *Studiilor și Construcțiunilor* aceluși minister și Serviiul Docurilor și Podului peste Dunăre, din *Direcțiunea Generală a C. F. R.*, precum și la cea mai mare parte din lucrările esecutate de județe și comune.

Și, spre a câștiga timp, vă voi citi imediat și dispozițiile caetelor de sarcine ale celor alte servii relative la articolele ce vă voi li citit în caietul de sarcine al ministerului.

Écã diferitele dispozițiuni relative la **adjucecații**.
Condițiunile Ministerului Lucrãrilor Publice.

Despre adjucecații

Art. 1. Pentru a putea concura la adjucecație de lucrãri publice de orî-ce naturã, concurenții urmëzã sã justifice cã posed cunoscințele necesare pentru esecutarea acelor lucrãri.

Aceastã justificare se va face prin acte în regulã, doveditoare de specialitatea concurenților și de modul cum aũ executat lucrãrile cu cari aũ fost însãrcinați.

Nu vor fi primiți la concurență : toți acei antreprenori cari fiind fost însãrcinați cu lucrãri publice, aũ dovedit incapacitate de a le executa ; aceia cari prin lucrãrile precedente, vor fi dat probe de rea credință în executarea lor și aceia cari, *prin procedãri neleale aũ provocat procese cu Ministerul.*

Observați Cuvintele «*procedãri neleale*» și vã întrebați dacã una din pãrți pöte, în bunã dreptate, decide singurã dacã procedarea celei alte pãrți e lealã sau nu !

Dar étã ce ñice,

Condițiunile generale ale Serviciului Lucrãrilor Noui :

Calitatea Concurentului

§ 1

Pentru a putea concura la adjucecație de lucrãri publice de orî-ce naturã, concurenții urmëzã sã justifice cã posed specialitatea de ingineri sau arhitecți, sau cã aũ executat lucrãri publice importante în mod satisfãcãtor, în țarã sau în strãinãtate.

Aceastã justificare se va face prin acte în regulã, doveditoare de specialitatea concurenților, doveditoare cã aũ executat în mod satisfãcãtor și în conștiință lucrãrile cu cari aũ fost vre-odatã însãrcinați.

Nu vor fi primiți la concurență toți acei antreprenori cari fiind însãrcinați cu lucrãri publice, aũ dovedit incapacitate d'a le executa ; aceia cari, prin lucrãri precedente, vor fi dat probe de rea credință în executarea lor, și **aceia cari aũ avut sau aũ procese cu direcțiunea.**

Redacțiunea e și mai nedreaptã, cãci chiar fãrã «*procedãri neleale*» cel ce a fost silit sã facã proces direcțiunei, nu mai e primit la concurență.

Condițiunile generale ale Ministerului de resbel

Vã asceptați sã fie mai autoritare; din contrã, sunt mai liberale și, pot ñice, normale. Eacã-le :

Condițiuni cerute de la concurenți.

Art. 4. Nimeni nu este admis a concura la adjucecațiunii, dacã nu posedã specialitatea de inginer constructor, sau arhitect, ori de nu justificã prin acte în regulã cã a esecutat, într'un mod satisfãcãtor, lucrãri publice în țarã sau în streinãtate.

La intimplare ca un concurent implinitor condițiunilor de mai sus, sã nu se pötã presenta în persoanã la adjucecațiune, pöte delega pe alt-cine-va investit cu o procurațiune în tóte formele legale.

Art. 5. Sunt escluși de a concura la adjucecațiune.

I-iũ. Persónele pe care legea le declarã incapabile de a contracta ; și

II-lea Acei ce nu pot participa la esecutiunea lucrãrilor publice, fie din cauza funcțiunilor lor, sau dupã vre-o decisiune ministerialã.

Art. 6. Agenții ministeriului de resbel presentii la adjucecațiune, judecã dacã concurenții implinesc condițiunile de la art. 4 și 5.

Eacã asemenea.

Condițiunile generale ale Primãriei Bucuresci :

CAP. I.

Art. 2. Condițiuni de îndeplinit pentru a putea fi admis la adjucecațiunii. — Nimeni nu este admis a concura la adjucecațiunii, pentru lucrãri de orî-ce naturã, dacã nu va justifica cã posedã calitãțile voite pentru garantarea buneii esecutiunii a lucrãrilor.

Pentru acösta, orî-ce concurinte este obligat a presinta, dacã nu este inginer sau arhitect, un certificat doveditor al capacitãței sale și a depune o cautiune.

Art. 3. Certificatul de capacitate. — Certificatele de capacitate trebuie, pentru a putea fi luate în considerațiune, sã emane de la autoritãți sau persóne competenți, sã indice lucrãrile esecutate, modul cum concurintele și-a îndeplinit angagiamentele și sã fie relative la lucrãri a cãror esecutiune a avut loc în cei din urmã ñece ani.

Certificatele de capacitate vor trebui presintate, cu 24 ore cel puțin înainte de adjucecațiune, Directorului lucrãrilor orașului, spre visare.

Pentru lucrãrile de terasamente în condițiuni ordinare, cum și pentru orî-ce altã lucrare de un caracter obicînit, a cãrei valoare nu trece peste 5000 lei, nu se va cere certificate de capacitate afarã de se va stipula ast-fel în *Condițiunile speciale* ale lucrãrei.

Condițiunile generale ale ministerului Cultelor sunt identice cu acelea ale Ministerului Lucrãrilor Publice, iar

Condițiunile generale ale ministerului de Justiție prevëd urmãtorele dispozițiuni :

Art. 4. Pentru a putea concura la adjucecație, concurenții vor trebui sã justifice cã posed specialitatea de arhitect sau de inginer constructor.

Art. 5. În lipsã de ast-fel de diplome, ei vor trebui sã certifice cã aũ executat lucrãri publice importante, în mod conștiințios și satisfãcãtor în țarã sau în streinãtate.

Art. 6. Certificatele de capacitate vor fi liberate de oamenii speciali și data lor nu va trece de trei ani în momentul adjucecãrei. În aceste certificate se va pomeni de felul cu care antreprenorul și-a îndeplinit îndatoririle, fie cãtre administrație fie cãtre lucrãtori, sau alte persoane cu cari a avut afaceri în lucrãrile ce a întreprins. Aceste lucrãri a trebuit sã fie esecutate în ultimii 10 ani. Certificatele vor trebui presintate cu opt zile înaintea adjucecãrei și viãtate de directorul lucrãrilor care va stabili lista antreprenorilor doritori de a se presinta la licitațiune.

Ministrul, auñind pe arhitectul diriginte, se rostesc în mod definitiv asupra persoanelor cari sunt admise la licitație.

Dupã cum vedeți, d-lor, cu mici diferințe, toate cãiete de sarcine, admit : 1° cã concurenții trebuiesc sã fie oameni speciali și 2° cã ei trebuiesc sã fie și oameni de treabã.

Sã examinãm dar diversele dispozițiuni, din aceste douë puncte de vedere.

Maĩ întâiũ, în ce privește oamenii speciali, sã-mi dați voe sã vë întreb : la câte licitațiuni, din acele la cari ați asistat sau ați luat parte, ați vedũt punëndu-se real și serios în aplicare aceastã dispozițiune ?

Dacã dispoziția e bunã sau rea : aceasta nu e în dispozițiune acum și vom examina cestiunea mai târziu ; ñer, de o cam datã, më mulțumesc sã constat faptul

că această dispozițiune exista și că, de regulă, ea este călcată de cei în drept a aplica caietul de sarcine.

Am cuvânt să dic *arbitrar*?

Și aceasta cu atât mai mult cu cât actualelor condițiuni le lipsește până și sinceritatea; căci, pe când *Condițiunile generale promulgate prin domnescul decret No. 175, inserat în Monitorul Oficial de la 7/19 Februarie 1868*, admiteau la licitație și pe întreprinzătorii necunoscătorii de lucrări, impunându-le obligațiunea de a executa lucrările prin oameni speciali, recunoscuți de minister și aprobați de agenții săi, cu condițiunile actuale, ei sunt excluși cu totul.

Dar să venim la partea a doua.

Cine constată și pe ce base nediscutabile, decât concurentul e sau nu de treabă?

Căci, în definitiv, e vorba de ceva serios: se pune o pedică posibilității, pentru un om, de a-și utiliza activitatea, de a-și câștiga viața, și, în același timp, se deroagă de la un principiu fundamental al Legii Contabilității Generale a Statului: **se exclude un concurent**.

De sigur, că nu ori-cine se poate prezenta la licitațiune.

Și pentru a risipi or ce fel de confuziune, țiiu a declara de la început că sunt pentru stabilirea de condițiuni de admisibilitate; doresc însă ca escluderile să fie clare și motivate.

Pricep că, precum nu permiți unui necunoscător în ale medicinei să practice această artă, nici unui necunoscător de ale dreptului, să apere pe cine-va, să nu se permită nici unui necunoscător în ale lucrărilor să compromită interesele nu numai ale Statului și Comunelor, dăr nici pe ale particularilor.

Dăr când escluderea de la concurență este basată pe faptul că, după cum dic caietul de sarcine al Direcțiunii Căilor Ferate, un concurent *a avut sau are procese cu direcțiunea*, sau cum dic acelea ale Ministerului de Lucrări Publice și ale Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, mai bîrînde: *«prin procedări neleale a provocat procese cu Ministerul*, atunci protestez și întreb: Ce probe se dă că întreprinzătorul a fost de vină, iar nu inginerul?

Dăr să vedem. . . . Să nu cumva să împing în ușă deschise. . . . Căci știți că *Monitorul oficial* a publicat ați *noile Condițiuni generale pentru întreprinderi de lucrări publice*.

Și, de vom avea ceva de criticat în nouile dispozițiuni, vina nu va fi a Ministeriului, ci a noastră, ca și în cestiunea relativă la organizarea corpului tehnic, pentru care Ministerul așteaptă de mai bine de un an răspunsul cu părerea Societății.

Dic, vina va fi a noastră căci,—deși imediat după convorbirea ce am avut onore a avea cu d. Ministru, am anunțat comitetului conferința mea, înștiințându-l că d. Ministru m'—a promis că va lua parte la desbaterele Societății asupra acestei cestiuni,—din diferite cauze, a trecut atâta timp până să ne ocupăm de cestiune,

în cât d. Ministru, obicinuit, ca Președinte al nostru onorar, cu *incetineala lucrărilor noastre* a perdut răbdarea și a însărcinat biurourile Ministerului să facă modificările necesare vechilor condițiuni.

Să vedem dăr. . . . Póte că noile *Condițiuni generale*, de car'i nu am avut încă timp să iați cunoștință, dăr pe car'i le vom găsi în Monitorul oficial sosit astă-ți—poate că *noile Condițiuni generale* au dispus alt-fel.

Eacă Monitorul.

Să citim:

Despre adjudecațiuni.

Art. 1. Ca să fie admiși să concureze la adjudecațiuni de lucrări publice de ori-ce fel, concurenții trebuie să probeze că sunt ingineri sau arhitecți, **cărora li s'a recunoscut dreptul de liberă practică a specialității lor în țară**, sau să justifice prin acte sau certificate autentice, emanate de la autoritățile publice, că au executat lucrări publice importante în mod conștiințios și satisfăcător.

Lucrările arătate prin aceste certificate să nu fi fost executate la o dată mai veche de trei ani, din ziua când se ține licitațiunea.

În certificate se va încredința că concurentul a executat lucrări sub conducerea și controlul inginerilor sau arhitecților acelor autorități, se va arăta lămurit care au fost acele lucrări și modul în care întreprinzătorul și-a îndeplinit obligațiunile, fie față cu administrațiunea, fie față cu lucrătorii, cu furnisorii, ori cu terțile persoane.

Nu se vor cere certificate de capacitate pentru întreprinderile de aprovizionări de materiale destinate la împetrirea șoselelor, nici pentru lucrările de terasamente, când valoarea acestor întreprinderi va fi mai mică de 20.000 lei.

Nu se primesc la licitațiune:

Femecele, bătrânii de la vârsta de 70 ani în sus și minorii; vor fi de asemenea respinși întreprinzătorii car'i au executat lucrări în condițiuni rele, dovedind prin aceasta incapacitate sau rea credință, or car'i, *prin procedări necorecte, au ridicat procese în contra Statului*,

Ei bine, ce diceți, d-lor!

Nu vi se pare că am rămas tot pe loc?

Dispozițiunea relativă la escluderea celor ce au avut procese cu Statul,—drepte sau nu,—e mănținută pur și simplu,—cu o simplă schimbare de vorbe: *necorecte* în loc de *neleale*,—fără măcar a se pune întrebarea: *Cine a câștigat procesul?*

Căci, dacă Justiția țerei,—în care Statul cel d'ântăiū trebuie să aibă încredere,—dacă Justiția, dic, a arătat că întreprinzătorului i se făcuse o primă nedreptate, nu ved pentru ce i s'ar mai face din nou alta?

Alt-fel, ce fel de morală ar fi cea a Statului?

În ce situațiune e pus întreprinzătorul, căruia se face o nedreptate vedită, când e obligat să-și aleagă între: **a suferi o nedreptate păgubitoare imediată sau a perde dreptul de a-și câștiga viața în viitor**.

Dar nouile *Condițiuni generale* au o nouă serie de neadmisibili la licitațiune: *pe minorii, pe femei și pe oamenii mai în vîrstă de 70 de ani*.

Oamenii de cea mai mare valoare și în deplină vigoare, inginerii distinși, ar putea fi, în baza acestor con-

dițiunii, excluși de la licitațiunii pentru simplul motiv că: *aū trecut de 70 de ani!*

Fără a mai vorbi de **recunoscerea dreptului de liberă practică în țără**, inovațiune care ne ar exclude pe toți, căci nu cred ca ver unul din dv. se posede ver un asemenea drept.

Această dispoziție nu este și ea earăși *arbitrară*?

E adevărat că în această privință, ca și în altele, dispoziția adoptată deja de Primăria Capitalei, ne dă o soluțiune destul de mulțămitoare.

Primăria exclude numai pe cei a căror rea credință sau fraudă ar fi fost constatată printr'un vot al Consiliului comunal și motivul de excludere e de sigur serios și modul de a' l apretia îndestulător ¹⁾.

Mi pare rău însă că, imediat după această bună dispozițiune, chiar la art. 6, *Condițiunile generale* ale Primăriei consfințesc, în scris, o dispozițiune adoptată, cel puțin pe tăcute, de Minister: ele prevéd în adevăr că: *"Ofertele, cari ar conține propunerii speciale sau contrarie dispozițiunilor din aceste condițiuni generale sau caietului de sarcine al lucrării, sunt considerate ca nule și neavenite"*.

Această dispozițiune mi se pare earăși *arbitrară*?

Căci consider ca *arbitrară, ori-ce dispozițiune, care nu e motivată de scopul final, ce trebuie să-l aibă în vedere ori-ce caiet de sarcine, adică: essecuțiunea, în cele mai bune condițiuni de soliditate, frumusețe și estinătate a lucrărilor publice.*

D. C. Olănescu, *Ministru al Lucrărilor Publice și Președinte onorar al Societăței*, intră în sala ședințelor,

Toți membrii se scólă și parte 'l înconjură, prezentându-i salutările lor.

D. Președinte Gațencu 'i ofere să preside ședința; dar d. Ministru mulțamește și se așeză printre cei-l'alți membrii.

D. C. Guran: Mulțumesc d-lui Ministru că a binevoit a veni să asculte conferința mea și 'i voiū fi etern recunoscător de aceasta, deși sciū bine că interesul ce *Președintele onorar* a purtat și va purta în tot d'una Societăței, trebuie să fie motivul principal al prezenței sale printre noi.

D. *Ministru* invită pe d. conferențiar a continua.

D. Guran: In adevăr, acest articol scris al Primăriei și practica adoptată de Minister revin la a declara pe autorii proiectelor de infallibili; căci, notați, că nu e vorba numai de o derogare de la *Condițiunile generale*, ci și de ori-ce derogare de la Caietul special.

¹⁾ Art. 5. **Escludere.** — Sunt excluși de la concurență acei cari, în veri uă îndreptindere anterioră ar fi lucrat cu rea credință sau fraudă recunoscută de Consiliul comunal printr'un vot al său cum și acea pe care legea 'i declară incapabili de a contracta.

Și cine vă garantează că, în acestea, supuse la mai puțin control, trecute prin mai puțin desbateri, nu s'ar putea strecura errorii?

Căci, pentru a nu vă cita de cât câte-va, eacă dispozițiunile ce găsesc într'un caiet de sarcine pre basa căruia s'a ținut o licitațiune mai d'ilele trecute.

Art. 18. *Zidăria brută de umplutură.* — Pietrile vor fi curate vor trebui **să cubeze cel mai puțin 0,03** și să nu aibă dimensiuni mai mici de 0,15. Inainte de întrebuițare se vor stropi, apoi se vor așeza pe patul de carieră în baie de mortar și indesa cu ciocanul, în mod d'a umple cu desăvêșire golurile lăsate între ele și pietrile vecine spre a forma o bună legătură cu ele.

Mortarul se va întrebuița cu pristosiță cu toate aceste se vor putea umple intersticiile dintre pietri cu pene ce se vor băga în mortar, cu condiție ca aceste pene să nu se sfărâme sub bătaia ciocanului.

Art. 19. *Zidărie de fațadă în mosaic.* — Pietrile se vor alege dintre cele mai mari și mai curate, se vor ciopli în mod ca să dobândească fețe de contact pe 0,15 adâncime, iar fațadei se va da caracterul zidăriei în mosaic.

Aceste pietre **vor cuba cel puțin 0,06.**

În fațadă nici o dimensiune nu va fi mai mică de 0,25.

Legăturile cu zidăriile de moelonii ciopliți și piatră de talie se vor face cu cea mai mare îngrijire, spre a dobândi o legătură perfectă.

Pentru aceste legături nu se va admite de cât o singură bucată de piatră.

Fața pietrelor din parement se va lucra cu o lisieră de 0,02 în giurul rosturilor, iar restul va fi în bossagiu de 0,01. Grosimea rosturilor nu va fi mai mare de 0,01 m. ¹⁾.

Ați auđit bine, D-lor!

Intreprindătorul e obligat a esecuta zidăria brută de umplutură cu bucăți cântărind minimum 75 kg. și zidăria de mosaic, — termen nou, pentru opus incertum, — cu bucăți de minimum 150 kg....

Căci nu mă ocup de luxul inutil al lucrării!

Și acest caiet de sarcine a trecut prin Consiliul Technic, și a fost aprobat de Minister. Și prototipul său a servit și servește chiar ađi ca normă de esecutiune de lucrări.

Tot în acelaș caiet de sarcine la art. 45 stă scris:

Art. 45. *Menținerea circulației libere.* — Antreprenorul este dator să dispuie șentierele sale în vecinătatea drumurilor, *astfel ca să nu aducă nici o întrerupție circulațiunei publice.*

Abaterea drumurilor, barierele pentru abateri, iluminatul în timpul nopței, vor fi în sarcina antreprenorului care rămâne responsabil de ori-ce accident provenit din negligența sa.

Aceasta, când lucrul este *absolut imposibil*, căci în câte-va locuri, pentru lărgirea șoselei trebuie spartă stânca și ea este în poverniș drept asupra șoselei care are abia 4—5 metri de lărgime și este și ea în poverniș drept (à pic) asupra apei Oltului.

Și nu va li ertat concurentului să spună aceste lucruri în oferta sa, sub pedepsă de anulare?

Dar revine a d'ice că el nu trebuie să se presinte la licitațiune.

¹⁾ Caet de însărcinări pentru executarea unei porțiuni din șoseaua Națională Râmnicu-Vâlcea. Frontiera coprinsă între kil, 26+181—21+000.

Și, în acest caz, ce se va întâmpla?

Sau nimeni nu se va prezenta și Ministerul va ignora cauza neprezentării, sau unul, oamenii practici, se vor prezenta și vor lucra,..... cu învoirea inginerilor: *cum se poate lucra,..... ér nu cum se scrie.*

Și, atunci..... La ce mai servește licitația? Și când va mai putea lua lucrări cel care ia în serios dispozițiile caietelor de sarcine?

Dar, 'mi veți dice: a permite să se facă derogări la caetul de sarcine revine iarăși a suprima licitațiunea, căci ea nu se mai face în condițiuni identice.

Să ne înțelegem!

Mai întâi, în principiu, rare ori mijloacele de execuțiune sunt identice și, tocmai acesta, permite concurenților a'și diferenția ofertele apoi—*toți fiind liberi a propune derogări* nu se face nedreptate nimănu. Căci, în definitiv: li se cere la toți a atinge un scop dat într'un mod oare-care și ei propun a atinge scopul, fie în același mod, fie într'altul; dar tot acelaș scop.

În ce, cel mai puțin ingenios are dreptul să se plângă?

Cel mult se poate plânge inginerul însărcinat a se pronunța asupra ofertelor. Căci va trebui să cumpanească și să aducă, ca să dic așa, la acelaș numitor diferitele oferte, pentru a indica care e cea mai avantajoasă.

E adevărat că se poate întâmpla ca unul din concurenți să propună un alt scop—similar sau identic,—dar în fine un alt scop.

Ce s'ar face în acest caz?

S'ar putea face ori-ce; dar numai anula oferta: **nu.**

Căci, după cum dicei mai adineauri, aceasta ar fi a proclama pe autor infailibil!

Practic vorbind, cred că s'ar putea examina avantajele ce prezintă acea ofertă și dacă,—ținând seamă de toate neajunsurile ce ar resulta din o nouă licitațiune, între cari, în prima linie, de perderea de timp, avantajul ar fi tot în favorul ofertei: s'ar scoate din nou în licitație lucrările, cu noul scop final.

S'ar anula cu alte cuvinte licitația, iar nu oferta!

Oferta nu *poate fi de cât respinsă ca neavantajoasă*, iar nici de cum anulată sau considerată ca neavenită.

Să revenim însă la punctul de plecare și să vă semnalez și alte dispozițiuni arbitrare ale caietelor de sarcine, condițiuni generale.

Și, fiind că în a doua parte a conferinței mă voiți ocupa mai în amănunt de toate dispozițiile caietelor de sarcine, de o cam-dată voiți cerceta numai *Condițiunile generale ale Ministerului, edițiunea 1887.*

Semnalez numai în treacăt dispoziția de la art. 7 că: *în cas de a nu dobândi aprobarea Ministerului (deși a reușit la licitațiune) concurentul nu va putea*

*pretinde nici o despăgubire,*¹⁾—dispozițiune de sigur *arbitrară* căci prin faptul publicării licitațiunei, Ministerul ia angajamentul de a 'i da execuțiunea lucrărilor în cas de reușită. Și pentru aceasta concurentul a făcut adese-ori sacrificii considerabile, ba, adese-ori, a fost poate chiar impedit de a se prezenta la o nouă licitațiune, fiind ținut la dispoziția Ministerului și încă *fără termen.*

Militarii sunt mai omenoși, căci după 40 zile dau răspuns ofertantului.²⁾

Sciū bine că mi se va dice că: *condițiunile sunt așa cum sunt și că nimeni nu aduce pe concurenți cu sila la licitațiune: sunt liberi să nu vină.*

Dar această libertate, Domnilor, în concurența de luptă pentru existență, când fiește-care și-a ales mijloacele de traiū potrivit cu aptitudinile sale, echivalează cu libertatea ce s'ar da cuiva, flămând și însetat, de a mânca și bea, având toate cele trebuincioase împrejur, dér la mijloc, între el și alimente, puindu-i-se tot felul de pedici, din cari cu greutate poate scăpa cu vătă.

De sigur, că nefericitul e liber și nu e silit să înfrunte toate acele pericole; dar,... care din dv. crede... că el nu va *usa de libertatea sa* pentru a cerca să a jungă la alimente—or cât de mică ar fi sorții de reușită?

Acest soiū de libertate, e libertatea sălbaticilor libertatea, ca scop final, iar nu libertatea oamenilor civilizați: libertatea, ca mijloc de acțiune, scopul final fiind: **IMBUNĂTĂȚIREA INDIVIDUALĂ PRIN IMBUNĂTĂȚIREA GENERALĂ.**

Să trecem însă mai departe și să semnalăm în treacăt, *articolul 13, care prevede că:*

«Intreprinzătorul va începe lucrările îndată după încheierea contractului.

La cât arbitrar nu poate da loc și vorba *îndată.*

Unul din colegii noștri 'mă notează pe un caiet de sarcine că *ori-când nu voește a face lucrări peste 20%: i se notează* acest articol, care,—ce e drept,— în caietul sēū de sarcine este aproape draconic, căci e libelat astfel: **Antreprenorul este dator a începe lu-**

¹⁾ Art. 7. Ori-ce adjudecație nu este valabilă decât dupe aprobare sa de către minister. În cas de a nu dobândi această aprobare concurentul *nu va putea pretinde nici o despăgubire*; iar garanția provisorie prevădută la art. 2 'i se va restitui.

²⁾ Art. 15. Adjudecațiunea nu este valabilă și definitivă de cât dupe ce va fi primit aprobațiunea ministeriului de resbel. Cu toate acestea, decisiunea ministerială trebuie să se comunice intreprenorului cel mult în termen în 40 zile de la data adjudecațiunii.

Art. 16. La cas ca adjudecațiunea să nu se aprobe de minister, adjudecatarul n'are drept la nici o indemnitate, dar numai la întorcerea depositului de la art. 8.

crările îndată ce va primi ordinul în scris al Directorului lucrărilor. 1)

Dar nu insist asupra acestui punct căci, neajunsuri de acest fel sunt datorate mai mult caracterului personal al Dirigentului lucrărilor. Și în contră-și, tot se poate reclama, de și nu e bine să te pui rău cu controlul imediat.

Trec asemenea asupra arbitrarului *al. 3-lea al art. 14* 2) Căci, dacă nepotrivire există și e păgubitoare întreprinzătorului, nu ved pentru ce n'ar mai avea drept să reclame după începerea lucrărilor, mai ales în urma *art. 13* de care vorbirăm și sosesc la *art. 16*, articol plin de necunoscut, prin urmare de *arbitrar*.

Acest articol merită deosebită d-văstră atențiune căci el singur poate permite tot felul de abuzuri și da loc la tot felul de nedreptăți.

Se'l citesc: și să citesc și *art. 17*, căci legătura acestuia cu *art. 16* face pe acesta arbitrar.

Art. 16. Dacă, în urma adjudecărei, sau în cursul executării lucrărilor, va fi necesitate a se face modificări proiectului în mai mult sau mai puțin, antreprenorul e dator a se conforma acestor schimbări, însă numai dupe un ordin în scris al inginerului sau arhitectului dirigent, și în condițiunile de mai jos.

1. A fi de natura lucrărilor a căror specie a fost anume prevădută în seria prețurilor ce au servit de basă la adjucație:

2. A nu covârși cantitatea de 20 la sută din valoarea totală a contractului, — afară numai de va fi o stipulație contrarie în devis;

3. A fi autorizate prin un anume ordin ministerial făcut antreprenorului. Orî-ce spor, care nu va putea fi justificat cu un asemenea ordin, sau care nu va fi făcut conform acestor condiții, nu se va ține în seamă antreprenorului.

În cas de reducții, antreprenorul nu are drept să reclame ver-o despăgubire pe cât timp modificările nu vor schimba dimensiunile și calitatea materialelor arătate în devis. Natura lucrării și scădământul nu va întrece peste 20 la sută din valoarea totală a lucrării, afară numai de va fi o stipulație contrarie în devis.

Art. 17. În cazul prevădută la articolul precedent, se va aplica adaoselor sau scădămintelor prețurile rezultate la adjucație

Avem două cazuri de distins și dați-mi voie ca, în trebuințând o demonstrațiune prin absurd, să merg până la ultimele limite ale ipotezei; avem, dic, două

1) *Art. 20.* Antreprenorul este dator a începe lucrările de îndată ce va primi ordinul în scris al directorului lucrărilor; el este ținut a se conforma întocmai planurilor, ordinelor de serviciu și instrucțiunilor ce i se vor da de direcția lucrărilor. Antreprenorul se va conforma asemenea și tutulor modificărilor ce i să vor prescrie în timpul executării, cu condițiune însă ca aceste schimbări să fie cerute în scris de directorul lucrărilor și pe răspunderea sa, și cu observarea dispozițiunilor de la *art. 26* de mai la vale.

2) *Art. 14.* Antreprenorul este dator a se conforma întocmai cu planurile, profilele, traseurile proiectului și cu instrucțiunile în scris ce va primi de la inginerul, arhitectul sau conductorul rânduit cu dirigerea și privigherea lucrărilor.

Maî 'nainte de începerea lucrărilor, antreprenorul este dator a verifica acele planuri pe fața pământului, spre a se încredința de ezactitatea lor, și, pentru orî-ce nepotriviri, **va reclama inginerului sau arhitectului spre a se face cuvenitele îndreptări.**

Dupe începerea executării lucrărilor de către antreprenor, nici o reclamație a sa pentru asemenea nepotriviri nu va putea fi primită.

casuri: 1°. Inginerul care a studiat și întocmit proiectul este de bună credință și 2°. Inginerul este de rea credință.

Vă rog să nu protestați . . . „*Lacătele sunt făcute pentru ómenii cinstiti*“ și tot așa e și cu contractele.

Dar să continuu.

Una sau alta din aceste divisiuni comportă o subdivisiune și a nume: după cum veți crede, că inginerul frustrând pe întreprinzător sau pe un particular oarecare în folosul Statului, fără a trage personal nici un folos, . . . fiă nici măcar o înaintare!., după cum dic, veți crede, că acel inginer e onest sau neonest, vom avea fiă o subdivisiune la prima divisiune și adică

a) Inginerul e de bună credință față cu Morala și

b) Inginerul e » » » » Statul.

sau o subdivisiune la a 2-a divisiune, adică

a) Inginerul e de rea credință dar desinteresat și

b) » » » » și interesat.

De fapt această clasificare coprinde 3 cazuri.

Să ne punem în fie-care din ele.

1°. **Inginerul de bună credință absolută.**

Inginerul a studiat de bună credință proiectul, atât ca cantități cât și ca prețuri. Dar, sau că el, asupra unei analize de prețuri, s'a înșelat, sau că, între timpul când s'a studiat afacerea și epoca când s'a ținut licitațiunea s'a schimbat starea de lucruri a pieței, faptul real e că: *toate prețurile nu dau acelaș percent ca beneficiu.*

Concurentul, în momentul licitației, a ținut compt de această stare de lucruri și s'a făcut oferta sa în consecință și pe baze reale, adică având și el oferte precise.

Ce se va întâmpla acum dacă, (și se întâmplă lucrul foarte adesea, — mai ales la noi, unde din cauza dorinței de a atinge cât mai iute nivelul Europei civilizate, căutăm să mergem foarte repede;) ce se va întâmpla dar dacă, prin modificarea proiectului în curs de execuțiune, Ministerul va diminua cu 20% din valoarea totală a lucrărilor cantitățile cari erau remuneratoare și va spori cu 40%, earăși din valoarea totală, pe cele păgubitoare?

Se va putea întâmpla, domnilor, că întreprinzătorul conștiințios și activ, cu vedlă față de bancheri, — căci adese-ori cu ajutorul lor lucrează, — se pôte întâmpla ca întreprinzătorul **să se ruineze.**

Și pentru a învedera lucrul voi lua un exemplu:

Admit o lucrare de 200,000 lei și un întreprinzător care, mai ales din cauza concurenței celor necunosători. să mulțumescă cu un beneficiu de 5% adică cu 10,000 lei,

Vorbesc de beneficiu real, adică scădute or-ce cheltueli și dobândi. Și cred că admiteți că majoritatea întreprinzătorilor nu câștigă aceasta.

Pentru a nu complica prea mult esemplul, admit că, când a studiat afacerea, a constatat că: pentru 30% din valoarea totală a lucrărilor, articulele din seria de pre-

țurii sunt prea mici cu 10%, dar pentru alte 30% permit un beneficiu de 20%; cea ce la urmă îi asigură un beneficiu general de 10%.

El, mulțumindu-se pe 5%, face un scădământ de 5% și ia lucrarea.

Calculul la licitațiune

Valoarea lucrărilor după devis	lei 200,000,00	
40% din valoarea lucrărilor de executat		
cu 90% din prețurile devisului . . .	lei 72,000,00	
30% din valoarea lucrărilor de executat		
cu 80% din prețurile devisului . . .	„ 48,000,00	
30% din valoarea lucrărilor de executat		
cu 110% din prețurile devisului . . .	„ 66,000,00	
2% scădământ posibil	„ 4,000,00	190,000,00
Rest, beneficiu de realizat.		lei 10,000,00

Garanția e neindestulătoare, și se atacă și restul averii...

Intreprinzătorul e ruinat.

Unii vor dice: săracul n'a avut noroc!..

Dar adevărul va fi, că în caetul de sarcine se găsește un articol, nu numai arbitrar, ci și imoral, căci impune jocul la noroc.

Și observați, scumpi colegi, că am ales cazul cel mai normal.

Dar ia se ne punem în cazul al 2-lea: în cazul funcționarului care, într'un esces de zel rău înțeles, crede că, aducând beneficii, ilicite și necerute, Statului, face bine. Și, din nefericire, sunt și de acestia!..

Să ne închipuim, cu alte cuvinte, că având în vedere insuficiența creditelor ce îi sunt puse la dispozițiune și dorind a face **bun și frumos** pentru Stat, fără a mai cere noui credite, inginerul întocmește ante-măsurătoarea așa că, manipulând-o apoi, conform dreptului ce îi dau articulele 16 și 17, se ajungă la rezultatul dorit.

Cum s'ar califica faptul?.....

Presupunerea mea vă revoltă poate; dar,.... certăți-mă: v'am spus de la început, că voi face o demonstrație prin absurd.

Să ne punem însă în cazul al 3-lea,—cas pe care starea moravurilor l'a făcut să dispară, dar care a existat și care, deși puțin probabil, e totuși posibil;—să ne punem în cazul inginerului de rea credință și interesat.

Să ne închipuim.....

Un cas similar îl cunosc personal..... E deja mult d'atunci și mi se pare că, pe acele timpuri, nu se făceau recolmente... Un agent silvic imbia pe cine-va să cumpere la licitațiune o pădure, afirmându-i că întinderea arătată în publicarea oficială era falsă și că pădurea e cu o treime mai întinsă.... Și, natural,.... îi cerea parte de profit....

Să ne închipuim,—căci atât de monstruos mi pare acest articol, în cât merg până la o hypothesă contra căreia însu-mi mă ridic,—să ne închipuim că un inginer

Resultatul..... aplicându-se art. 16 și 17 la extrem, adică micșorându-se cantitățile remunerătoare cu 20% și sporindu-se cele păgubitoare cu această diferență, plus 20 %,.... rezultatul va fi :

Resultatul final

Valoarea lucrărilor după devis	lei 220,000,00	
40% din valoarea lucrărilor primitive s'a		
executat cu 90% din prețurile devisului	72,000,00	
10% din valoarea lucrărilor primitive s'a		
executat cu 80% din prețurile devisului	16,000,00	
70% din valoarea lucrărilor primitive s'a		
executat cu 110% din prețurile devisului	154,000,00	
Scădământ făcut 2% din 220,000. . . .	4,400,00	246,400,00
Deficit de acoperit din garanție		lei 26,400,00

neonest înțeles cu unul din concurenți, dă indicațiuni false de starea lucrurilor așa ca, forțamente în timpul execuțiunei, un articol remunerator se trebuiescă să fie sporit și altele păgubitoare micșorate.....

Pricepeți că licitațiunea n'ar mai servi la nimic și Statul ar rămâne frustrat, fără a putea, în unele casuri a lua nici o măsură contra întreprinzătorului de rea credință?

De altminteri, eecă ce dic Inspectorii Generali, cari au preparat revisuirea *Clauzelor și Condițiunilor generale din 1833* în raportul cu care înaintează, *Caetul de clause și condițiuni generale* aprobat în anul 1866 și care e în vigoare și adî în Francia :

«Dans un haut intérêt public, l'administration doit conserver toute autorité pour diriger, régler, modifier la marche et les conditions de toute entreprise de travaux publics Mais tout marché est un contrat qui lie au même degré les parties contractantes ; l'entrepreneur ne peut être tenu de se conformer aux modifications que dans les limites déterminées par les clauses du marché et dans ces limites il a droit à une indemnité si les prévisions du contrat ont été changées d'une manière préjudiciable à ses intérêts».

Am insistat cam mult asupra acestor articule și aproape mi pare rău, căci, poate prin contrast, arbitriul celor-alte articule vă va părea neînsemnat.

În adevăr, ce veți dice când vă voi spune că găsesc **arbitrar** dreptul ce se dă inginerului, prin art. 20, de a cere (și înțeleg și dreptul de a obține) ca întreprinzătorul să schimbe or-ce lucrător sau meșter pentru lipsă de capacitate sau nesupunere, tot atât cât și pe acela ce i-l conferă aliniatele art. 25 relativ la calitatea materialelor și la felul de lucru și întrebuintare?.

Căci, d-lor, e foarte deficil. dupe termenii vagi ai acestor articule, a înțeleg ce are drept inginerul a numi **lipsă de capacitate, regulele artei, bună calitate, nesupunere.**

Nu se va întâmpla, ca adese ori lucrătorul să fie taxat de incapabil sau de nesupus toema pentru că se va fi conformat ordinilor ce va fi primit de la întreprinzător relativ la felul de lucru, în limitele, **după părerea aces-**

tuia, a dreptului ce 'i conferă tocmai aceste caiete de sarcine?

Căci alt-fel la ce ar mai servi aceste caiete de sarcine, dacă aprețierea inginerului ar fi rațiunea supremă?

Ce sens ar mai avea al. 3 al art. 20 și al 4 al art. 25 ¹⁾

Acestea în privința *necapacității, nesupunerei și regulelor artei* căci în ce privește **cea mai bună calitate** contest dreptul Ministerului, ca parte interesată, de a judeca în apel.

Și acesta, având alături cu mine, pe D. L. Aucoc, membru al Institutului și fost Președinte al Consiliului de Stat în Franța, care la No. 647 al scrierii se *Conferences sur le droit administratif* dice :

Mais l'appréciation de l'ingénieur ordinaire ni celle de l'ingénieur en chef ne peuvent être souveraines à cet égard. La question... doit être soumise en cas de contestation à la juridiction compétente ²⁾.

În Franța jurisdicțiunile competenței sunt Consiliul de Prefectură și în apel, Consiliul de Stat; dér la noi, de o cam dată, n'avem de cât tribunalele ordinare....

Căci, după o decisiune nenorocită, nici la arbitrii nu se poate recurge,—chiar de s'a stipulat lucrul în contract,—dacă părțile nu bine-voesc a se supune decisiunilor, așa că sermanul *Tribunal arbitrar*, prevădută de *Regulamentul nostru*, riscă să rămână mult timp în neactivitate.

Și tocmai aci e gravitatea, tocmai fiind că întreprinzătorul nu are o justiție expeditivă la îndemână, care

¹⁾ *Art. 20.* Antreprenorul va avea tot-d'a-una la lucru un număr indetulător de lucrători capabili.

Inginerul său arhitectul are dreptul a cere schimbarea orî cărui lucrător său meșter ietrebuițat de antreprenor, pentru cauză de *nesupunere*, lipsă de capacitate sau de probitate.

Antreprenorul rămâne însă răspunător de orî-ce fraude sau vișuri de construcțiune ce se vor comite de agenții sau lucrătorii săi, în aprovizionarea, calitatea și întrebuițarea materialelor.

Art. 25 Matcrialele vor fi *de cea mai bună calitate*, din acele ce se găsec în locurile însemnate în devis, sau, în lipsă de specificare, die cele mai bune ce se găsec în comerț; ele vor fi bine lucrate și întrebuițate *conform regulelor de artă* și întocmai dupe desenmele lucrărilor. El nu va putea să le întrebuițeze de cât dupe revisuirea și primirea lor de către inginer, arhitect, sau a conductorului rënduit din parte-le.

În cas de suprinere și dovedire de pröstă calitate a materialelor, sau rea construcție, asemenea materiale se vor scöte îndată, dupe ordinul în scris dat de dirigentul lucrărei, și construcția se va preface cu materiale bune și în condițiunile cerute în comptul antreprenorului.

Acöstă măsură se va aplica atât în cursul executărei, cât și dupe terminarea lucrărei, până la recepția definitivă.

La cas de a se ivi contestații, antreprenorul se va refera la minister în termen de 15 zile, spre a se regula cestiunea.

Acest termen se socotesce din ziua în care dirigentul va fi declarat prin în scris antreprenorului neacceptarea acelor materiale, împreună cu motivele basate pe condițiile devisului.

Dupe expirarea acestui termen, orî-ce reclamație a antreprenorului nu mai pöte fi luată în considerație, și arătarea inginerului va fi primită de bună.

²⁾ Conf. sur le droit adm. t. 2, p. 346.

să 'l garanteze în contra arbitrariului, tocmai pentru aceasta, ar fi detoria Condițiunilor generale să, și împlinească această sarcină.

Mai departe, d-lor, la art. 31, *Caietul de sarcine* dă, cu o mână *la al. 1* și ea îndărăt, cu cea altă, la al. 2. căci nu se mai mulțumește cu potop, ci 'i trebuie un *potop extraordinar*, așa că,—de putem glumi în aceste afaceri serioase,—**nici potopul lui Noe nu va fi de ajuns, căci a mai fost o dată: decî nu e extraordinar!**

Acösta, de și oamenii competenți în materie ca D. Aucoc, spun despre cazul de forța majoră că :

On designe ainsi dans le langage du droit tous les événements fächeux dűs à des causes naturelles ou au fait de l'homme *en dehors des previsions ordinaires.*

Il est nécessaire que les faits aient un caractère anormal et d'une gravité esceptionnelle pour être considerés comme des cas de force majeure telles: une crue de riviere *imprevue*, une trombe, un ouragan, une tempête, contre lesquelles l'entrepreneur ne pouvait pas prendre les precautions nécessaires. ¹⁾

De alt-fel chiar la noi în țeră, și o mărturisesc cu părere de rėu, am mers înderăt; căci caietul de sarcine promulgat prin Domnescul decret No. 175 înserat în Monitorul Oficial din 7/19 Februarie 1866, era mai leal și mai sincer, atât în redacțiunea acestui articol, cât și în ce privește art. 1 și 13.

Să venim ênsă la regularea plăților și să vedem dacă, cel puțin aci, întreprinzătorul va găsi sprijinul, la care are drept.

Mai ântăiū semnaleț art. 39, care stabilește *ne varietur* înalterabilitatea prețurilor, ²⁾ deși Consiliul de Stat în Franța a decis și alt-fel, în casuri de săpături foarte dificultöse, în cari sondagele fuseseră inexacte sau nu fuseseră făcute de loc, așa că în loc de humă, s'a găsit stâncă sau stâncă mult mai tare de cât se credea. Consiliul de Stat a admis modificarea de prețuri, în favoarea întreprinzătorului ³⁾.

Dar să trecem peste acestea și să venim la articulele 40, 41 și 42 ca să vedeți la ce **bun plac** e lăssat în treprințătorul.

Eacă articulele relative la acompturi.

Art 40. Potrivit cu înaintarea lucrărilor, *se va plăti antreprenorului acompturi* pentru lucrări executate, după situațiile și certificatele de plată ce inginerul său arhitectul va face la finele fie-cărei luni. Din valörea lucrărilor se va scădea 10 la sută pentru garantarea lucrărilor, plus 10 la sută pentru restituirea treptată a avansului, dacă antreprenorul va fi primit vre-un avans la încheierea contractului.

Art 41. Pentru aprovizionări de materiale efectuate, **se va putea asemenea da acompturi** antreprenorului; însă în acest cas reținerea de făcut va fi de 2) la sută asupra prețurilor cuvenite după contracte.

¹⁾ Aucoc t. 2, No. 655 p. 357.

²⁾ *Art. 39.* *Sub nici un pretext* de eröre sau scăpare din vedere în compoziția prețurilor unui sub-detaliū, antreprenorul nu va putea reveni asupra prețurilor unitare admise de dânsul la adjudecație.

³⁾ Conf. sur le droit adm. p. Aucoc t. 2, p. 363.

Art. 42. Acompturile ce se dau antreprenorilor după art. 40 și 41 se consideră numai ca o înlesnire pentru activarea lucrărilor; ele nu constituie nici un drept pentru antreprenor în ceea ce privește cantitatea și calitatea materialelor și lucrărilor.

Până la terminarea completă a lucrărilor și primirea lor definitivă, ele vor putea fi revizuite și modificate la orice epocă, de nu se vor găsi în conformitate cu condițiunile contractului.

Evaluția făcută la recepția provisorie a lucrărilor complet terminate va fi singura piesă care va servi de basă la lichidarea contului întreprinderii, fără ca antreprenorul să se pofă apere cu constatările făcute pentru dare de acompturi până la această epocă.

Nu se va putea da acompturi pentru materiale de cât numai când acestea vor fi depuse la punctul lucrării și așezate după prescripțiile înscrise ale inginerului sau arhitectului.

Materialele supuse stricăciunii prin intemperii vor trebui a fi depuse în magaziile sau alte locuri sigure.

După cum vedeți D-ilor, art. 40 pare că dă întreprinzătorului dreptul de a primi acompturi, de fapt însă acest drept, este mai întâi limitat de art. 41 care dă se va putea da, și apoi complet rădicat de art. 42 care spune că: *Acompturile ce se dau întreprinzătorilor după art. 40 și 41, sunt considerate numai ca o înlesnire pentru activarea lucrărilor; ele nu constituie nici un drept...*

Auțiți, Domnilor. Acompturile sunt înlesniri și nu constituiesc un drept, **nici în ce privește cantitatea, nici în ce privește calitatea.**

Întreprinzătorul are efectuați 50,000 m. c. terasamente: inginerului îi place să treacă 25,000; el are lemnărie și piatră lucrată definitiv: inginerul o trece ca brută!

Prea generos inginerul!

Ar putea să nu o treacă de loc.

Ah! dăr 'mă veți dăce că acel inginer interpretează rău caietul de sarcine că e vorba numai de ceea că, situațiunile fiind recapitulative până la recepțiunea definitivă, sunt rectificabile.

Așa cred și eu, căci acesta mi se pare a fi spiritul articolului, în întregul său.

Și cu toate acestea, redacțiunea ultimelor aliniate ale art. 42 e atât de vagă mai ales față cu primul aliniat care e atât de categoric, în cât cu drept cuvânt mulți ingineri susțin că darea de acompturi depinde numai de buna plăcere a inginerului.

Așa că, cu actualele condițiuni generale, inginerul ar putea prea bine să refuze or ce acompt întreprinzătorului și acesta n'ar avea nici un drept de reclamare.

Din contră, rămas fără banii pe cari se credea în drept a compta, și silit din această cauză a merge mai domol, întreprinzătorul va fi pus în regie și se vor găsi atunci banii pentru a se executa lucrările în contul său.

De altminteri lucrul e clar și neted spus la al 2 art. 50, care dăce :

Osebite dispoziții

Art. 50. Plățile de acompturi pentru lucrările efectuate neputându-se face de cât în limita fondurilor disponibile prevă-

dute în budget, antreprenorul nu va avea drept a reclama sub nici o denumire, ver-o despăgubire pentru întârzierea plăților, fie pentru lucrări suplimentarii prevădute prin art. 16, fie pentru lucrări săvârșite în mai mult de cât cele prevădute în budget în comptul anului în care s'au executat, fie prin încărcarea unui an prin lucrări neefectuate în anul precedent.

O asemenea întârziere nu îi va putea servi nici-o dată de pretext pentru întârzierea în lucrări și nu îl va putea scuti de răspunderea și penalitățile prevădute la art. 33.

Și pentru aceste întârzieri de plată nu i se va plăti nici o dobândă, ca să poată și el lua banii cu împrumutare; ci va trebui să-și piardă *beneficiul, garanția și pofe chiar totă averea* potrivit blândului al. 5 al art. 5 care dăce :

Este bine înțeles că antreprenorul, pe lângă garanția sus disă, este răspundător cu întreaga sa avere pentru toate deficițele, pagubele și obligațiile ce ar decurge din antreprisa sa către Stat, și cari nu s'ar putea acoperi cu garanția de mai sus, fiind supus pentru urmărirea acestei averi conform legii de urmărire în vigore la semnătura contractului.

Nu v'am semnalat, Domnilor, toate dispozițiunile din *Condițiunile generale*, cari după mine lasă de dorit, printre cari unele strigătoare, cum este ultima frază din art. 34 al *Condițiunilor generale* ale *Ministerului Justiției* ¹⁾, și reținerea de 2% pentru serviciul medical prevădută de ultimul alineat al art. 24 din *Condițiunile generale* ale *Direcțiunei Generale a C. F. R.* Secțiunea L. N. reținere care se face pentru a crea un fond în administrarea căruia întreprinzătorul nu are dreptul să se amestece și din care, de va rămăno ceva, el nu va beneficia, chiar dacă, *pe cale ordinară, în cas de accident, va avea să plătescă vre-o desdăunare unui lucrător.*

Aceasta pentru ori-ce lucrare sau chiar furnitură.

În Franța se reține 1% și dacă rămăno prisos la

¹⁾ *Art. 34.* Toate materialele vor fi de cea mai bună calitate și aprovisionate în țară, pe cât se va putea, conform art. 4 din legea din 19 August 1876; lucrul și întrebuițarea lor vor fi perfecte, conform regulilor de artă și întocmai după desemnurile și indicațiunile direcțiunei lucrărilor. Antreprenorul nu va putea să întrebuițeze nici un fel de material, de cât după revisuirea și primirea lor de către direcțiunea lucrărilor; toate materialele refuzate vor fi ridicate de la punctul lucrării în 24 ore. Cu totă această primire parțială, până la recepțiunea definitivă a lucrărilor, toate aceste materiale pot să fie respinse dacă se constată surprindere, rea calitate sau punere în lucru defectuoasă; și vor trebui scose pe dată, după ordinul în scris al direcțiunei lucrărilor și înlocuite de antreprenor pe socotela sa. Această măsură se va aplica atât în cursul executării, cât și după terminarea lucrării până la recepțiunea definitivă. La cas de a se ivi contestații între antreprenor și directorul lucrărilor, antreprenorul se va referi la minister în termen de 15 zile, spre a se regula cestiunea. Acest termen se socotesece din ziua în care directorul lucrărilor va fi declarat prin înscris antreprenorului neacceptarea acelor materiale sau lucrări. După expirarea acestui termen, ori-ce reclamație a antreprenorului nu mai pofe fi luată în considerație și arătarea directorului lucrărilor va fi primită de bună. *In tot casul lucrările nu vor putea suferi întru nimic și dacă antreprenorul va înceta lucrările sub cuvântul de a aștepta rezultatul contestațiunei, el va fi considerat, în acest cas, ca abandonând șantierul.*

urmă, acesta se restituie întreprinzătorului ; ér deficitul se acopere de administrație.

Nu v'am semnalat, ție, toate dispozițiunile cari trebuiesc modificate, ci v'am citit numai pe acelea cari prin *arbitrariul* lor pun pe întreprinzător la discrețiunea inginerului și a administrațiunei și ast-fel probeadă, ceea-ce vă țiecam la început, că cu caietele actuale de sarcine noi ne găsim din nefericire în o situațiune asemenea aceleia descrise de d. avocat A. Christophle.

De unde provine aceasta, cine este de vină ?

Pentru mine vinovatul este : **modul cum se fac studiile și se alcătuesc proiectele.**

În adevăr, după cum am avut deja onoarea să vă o spun mai adlineauri, suntem o țără ténără, *copilă*, țieca d. Hásdeu în conterința sa de la Ateneu, care alérgă să ajungă pe Europa, în puterea vieței și care, ea însăși, merge destul de repede.

În această alergătură, se cere Servițiilor noastre de construcțiunii să proiecteze și se execute lucrări.

Și încă întrecându-se între ele.

Căci alt-fel nu s'ar explica diversitatea de servitție pentru lucrări de acelaș soiü.

Ce se întéplă ?

Unii, dorind să facă și mai iute și mai bine și mai elegant de cât ce-álți, mai ántáiü nu vor să întrebuinteze lucrări deja făcute chiar dacă acestea au dat fórte bune rezultate numai pentru că au fost făcute deja de álți, ci caută **ceva mai alt ceva.**

Acestea, cu toate că singurii știü bine că chiar în Europa, în Francia, d. Ministru al lucrărilor publice, ca să activeze mai mult lucrările, în anii 1879—1881, a luat dispozițiunii ca o comisiune compusă de Inspectori Generali și Ingineri-șeli „*să aleagă pentru construcțiunea proiectelor de or-ice natură, după cum țiece în circulara sa din 28 Iunie 1879, typurii printre acelea cari presintă tot de o dată condițiunile unei bune construcțiunii și caracterul unei întelepte economii*“.

Lucrarea lăcută de această comisiune, și aprobată de Consiliul General de Poduri și Șosele, a fost apoi impusă inginerilor din Franța, ca lucrare typ, atât pentru lucrării cât și pentru *Caietele de sarcine de condițiunii speciale* căci acolo cele *generale* nu se modifică de cât de trei ori poate, în o sută de ani.

Dér cum am ție, sunt unii cari nu se mulțumesc să facă ca în Franța ci caută să facă *ceva mai alt-ceva.*

Și fiind că nu au destul timp să facă pe *ceva mai alt-ceva*, definitiv și bine, 'l fac și mai așa.

Ce le pasă !

Nu au la dispoziție *Condițiunile generale* cari în art. 16 le permitü să facă or-ce modificare ?

Și apoi întregul arsenal de articole, pe cari vi le-am citit, nu le lasă destulă latitudine, făcând din întreprinzător uă unéltă supusă până la sclaviä ?

Pentru ce ar propune să se modifice *Condițiunile generale* într'un sens mai echitabil ?

Ca să nu mai aibă pe întreprinzător, complet la dispoziție ca să 'l lucreze **bine, frumos și mai alt-ceva ?**

Décă întreprinzătorii se vor ruina sau nu ? Ce-ï pasă !

Se vor face lucrările în regie !

Mai ales că a știut că întreprinzătorii sunt toți șireți.

De ar propune vre-o modificare la condițiunile generale, ar fi ca să se întoarcă la Caietul de sarcine din 1811, al inginerului Tarbé de Vauxclairs ; dér se mulțumește și cu condițiunile actuale, așa cum sunt.

Și aceasta cu atât mai mult cu cât, deși în alte țări e oprit de a modifica *Condițiunile generale* prin *Condițiunile speciale*, probă circulara : Ministerului de Lucrări Publice din 30 Iunie 1869, ¹⁾ încă în vigóre în Franța la noi, nimeni nu 'l împiedică se pună în caietele de sarcine speciale, ori ce va voi.

Și de sigur că pune.

Și Consiliul tehnic, prea ocupat, nu poate vedea toate.

Și ast-fel se găsesc articole cu **mosaic de 150 kgr. bucata și mortar cu ciment în pastă și altele,...** dacă n'ar fi prea târziü ca să vi le mai citesc ađi ; dar pe cari le puteți găsi d-voastră.

Iată, Domnilor cum sunt alcătuite caietele de sarcine.

Cum se aplică ?

E lesne de înțeleș : **se calcă**

Căci se aplică abia 50—60 % din dispozițiunile caietului de sarcine.

Și așa e deja prea mult decă se consideră că,

¹⁾ Monsieur le préfet, aux termes du programme annexé, à la circulaire ministerielle du 14 Janvier 1850, relative à la rédaction des projets des ponts et chaussées, les pièces de ces projets ne doivent reproduire aucune des conditions qui figurent dans le cahier des clauses et conditions générales, auquel il doit toujours être renvoyé par le dernier article du devis-cahier des charges.

Cette disposition est très souvent perdue de vue par MM. les ingénieurs. et l'on remarque notamment, parmi les conditions qui sont ainsi reproduites à tort dans les cahier des charges spéciaux, les règles relatives aux cautionnements ; la clause concernant la retenue pour secours aux ouvriers ; celles qui se rapportent à la retenue de garantie ; et aux réceptions.

Il importe d'éviter ces doubles emplois qui, en même temps qu'ils augmentent sans aucune utilité l'étendue des cahiers des charges spéciaux ont l'inconvénient d'amoinrir jusqu'à un certain point, celles des clauses et conditions générales, qui ne sont pas reproduites dans les cahiers de charges.

En second lieu il arrive assez souvent que dans l'article final qui stipule que les entrepreneurs sont soumis aux clauses et conditions on ajoute une restriction en raison des dérogations que pourrait contenir le cahiers des charges spécial. **Cette restriction n'est pas admissible.** Le cahier des clauses et conditions générales arrêté sous le date de 16 Novembre 1865 doit être applique dans sa teneur entière. **Si, dans des cas très rares, une dérogation est jugé indispensable, il faut qu'elle soit accusée formellement et justifiée dans le rapport à l'appui.**

Pe lângă cei 40 — 50 % ce stau amenințătorii de asupră ca sabia lui Damocles, cei 50% ce se aplică represintă 20 % malmult de cât ar trebui să se ceară. Și atunci se dice întreprindătorului că **i s'a făcut favoare.**

Credeți că exagered.

Dar gândiți-vă d-lor că 60 % din 150 kgr., fac bucăți de 90 kgr. și acestea sunt petre de talie, iar nu bucăți pentru *opus incertum*.

Acésta în ceia ce privesce modul de lucru.

Cu termenele de execuțiune iarăși: se pot număra pe degete lucrările ce s'au terminat, la timpul prevăzut!

Căci în loc de a urma povața înțeleaptă dată de circuliile Ministerului de Lucrări Publice din Belgia din 10 Decembre 1850 și 20 Februarie 1855, care recomandă ca „*termenul să fiă fixat așa în cât se nu mai fiă necesar a'l prelungi*“, se ficscază termenul, spre a face plăcere celor interesați.

Și câte o dată chiar fără nici o necesitate. Căci s'a întemplat adescori ca parte de lucrări să fie terminate cu mult înaintea altora și ast-fel o parte din capital să stea închis fără folos.

Și departe de a'și da seamă că, tocmai aceste termene scurte zăpăcesc și mai mult pe întreprinzător și l' pun în imposibilitate de a lucra în mod normal,—mai ales la noi în țeară, unde de obicei, mai nimeni din cei cu cari un întreprinzătorul contractează sau se servesc nu se țin de învoeli.

În aceste condițiuni rare-orî întreprindătorul poate câștiga, căci cheltuelile generale i se măresc și afară de aceasta, deja de la licitație, fusese indus în eroare de analizele de prețuri făcute mai mult în vedere de a ajunge la un preț mediu din țeară de cât la prețul real al localității.

Și cum ar fi alt-fel când, pentru mâna d'operă se iaă prețuri convenționale, în loc de a lua basa reală: *diua de lucru și timpul întrebuintat*? ér pentru transporturi se pune un preț convențional, sau se întrebuintedă o formulă generală, pentru toată țeara, fără a ține seamă de starea drumurilor și puterea vitelor orî capacitatea căruțelor din localitate?

'Mi veți dice că întreprinzătorul e dator să'și dea el seamă de toate acestea.

Cam greū.

Căci, orî cât de puțin timp să se dea inginerului, tot i se acordă câte-va luni pentru studie; iar întreprindătorului nu i se pun proiectele la dispozițiune de cât cu 10 zile înainte de termen.

Și încă....

E dér silit să se încrează și în inginer.

Și normal ar fi Domnilor să se încreadă în tot-d'auna și se 'și poată face oferta numai în vederea a-mortisării materialului și diferențierii de beneficiu.

Or cum ar fi! Timpii din urmă, rare orî întreprindătorii căscigă, îndată ce e vorba de lucrări de artă.

Am terminat, Domnilor și scumpul colegi, partea atâtă a conferinței mele.

V'am spus cum sunt alcătuite și cum se esecută caie tele de sarcine.

Cum ar trebui să se alcătuească și să se aplice!

Acésta o veți decide d-voastră, după ce fie-care din noi, 'și va fi spus părerile.

Eu unul sunt gata a vă da părerea mea în o viitoare sedință, esaminând în amănunt diferitele caiete de sarcine.

Până atunci ênsă permiteți-mi se conchid cu D. Aucoc, dar cu o mică variațiă căci D. Aucoc dice :

Les ingénieurs savent, (și eū aș rectifica dicend Les ingenieurs devraient savoir que l'Etat doit être, comme on l'a dit, le plus honnête homme de France. C'est son devoir, d'abord parcequ'il n'y a pas deux morales, l'une pour les particuliers, l'autre pour les intérêts collectifs. C'est aussi son intérêt car le seul moyen qu'a l'Etat d'attirer à lui les honnêtes gens, c'est de les traiter loyalement. Quant aux ruines qui viennent parfois frapper les entrepreneurs, on en trouve souvent l'origine non pas dans la rigueur avec la quelle les clauses des marchés sont appliquées mais dans l'imprudence avec la quelle les entrepreneurs ont consenti des rabais excessifs. Dans ce cas, une bienveillance qui enlèverait à l'Etat les bénéfices du marché contracté en plaine connaissance de cause serait contraire, il ne faut pas l'oublier, à la justice.

Și insist asupra acestuî ultim punct, Domnilor căci nimic mai nedrept și mai imoral de cât a călca, convenția chiar în favórea întreprindătorului!

De oare-ce, prin acésta, se nedreptătesc concurenții căduți la licitațiune.

Ca încheiare finală, am onoare a propune Adunării că, *avénd în vedere art. 2, al. c, al Statutelor noastre, să declare că este de utilitate publică studierea cestiunei modificării caetelor de sarcine și să însărcineđe Comitetul a studia însuși sau prin o comisiune cestiunea spre a o supune, după aprobarea D-voastră, d-lui Ministru al Lucrărilor Publice.*